

e-SOSYAL GÜVENLİĞİN KAPSAMI

İsa KARAKAŞ (*)

I - GİRİŞ

Küresel rekabet, iş organizasyonları ve endüstri ilişkilerindeki değişim, bilgi teknolojileri özellikle iletişim alanında meydana gelen baş döndürücü gelişmeler karşısında sadece özel sektörde değil, aynı zamanda kamu kesiminde de değişimi zorunlu kılmaktadır. Aksi takdirde özel sektör tek başına küresel rekabet avantajına sahip olamamaktadır. Bu bağlamda "zaman" faktörü sadece işletmeler için değil aynı zamanda çalışma hayatında bulunan herkes için hayati öneme sahip bulunmaktadır.

Sosyal güvenlik işlemleri çalışma hayatında olun-olmanın toplumun tamamını yakından alakadar etmektedir. Bu bakımdan bilgi ve iletişim teknolojilerinden yararlanılarak işveren-işçi- emekli ve diğer tüm vatandaşlara daha iyi kamu hizmeti sunulması çağdaş ve bilgi toplumu olma yolunda önemli bir adımdır. Halen toplumun yaklaşık yarısına hizmet vermekte olması babında SSK'da başlayan e-sosyal güvenlik işlemleri özellikle işveren işlemleri açısından gelinen süreç bu yazımızda konu edinilmiştir.

II. e-SOSYAL GÜVENLİĞİN GELİŞİM SÜRECİ

A.Genel Olarak

İstihdamın artırılması, işsizliğin azaltılması ve kayıt dışı ekonominin önlenmesi açısından bürokratik işlemlerin azaltılarak şeffaflığın ve işlemlerde kolaylıkların sağlanması açısından da bilgi teknolojilerinin devlet işlemlerinde kullanılarak yaygınlaştırılması büyük bir öneme sahip bulunmaktadır. Özellikle SSK işlemleri çalışma hayatında önemli bir yer tutması açısından iletişim teknolojilerinden istifade edilerek e-sosyal güvenliğin kapsamının genişletilmesi tüm vatandaşlarımızın yararına olmaktadır.

Sosyal Sigortalar Kurumunda 2000'li yılların başında e-sosyal güvenliğe geçiş yönünde çalışmalar başlatılmıştır. Bu çalışmalardan çoklu prim belgeleri¹ uygulamasından tekli prim belgesi uygulamasına 01.05.2004 tarihinden itibaren geçiş yapılması önemli bir adımı teşkil etmektedir². Buna bağlı olarak işverenlerin her ay Kuruma vermeleri gereken tekli primli belgesi olan "Aylık Prim ve Hizmet Belgesi"nin internet üzerinden vermeleri ve bildirimlerine ait tahakkuk bedellerini de otomatik ödeme ve internet bankacılığı yoluyla ödeyebilmeleri imkanının sağlanması sosyal güvenlik alanında devrim

(*) SOSYAL Güvenlik Kurumu Başkanlık Sigorta Müfettişi Çalışma ve Sosyal Güvenlik Uzmanı

¹ 01.05.2004 tarihinden önce SSK uygulamasında işverenlerin Aylık sigorta Prim bildirgesi, Dört Aylık Sigorta Primleri Bordrosu ve Sosyal Güvenlik Destek Primi Bordrosu belgelerin düzenleyip Kuruma vermeleri gerekmekteydi. Bu işlemler için ayrıntılı bilgi için bkz;

² İsa KARAKAŞ, "Sosyal Sigortalar Kurumu Uygulamasında Çoklu Prim Belgelerinden, Tekli Prim Belgesine Geçilmesinin Değerlendirilmesi" İdari ve Mali mevzuat dergisi, Mart 2004, Cilt:4, Sayı:6,s.32-34; Ö.Hakan ÇAVUŞ-İsa KARAKAŞ, **Prim Belgeleri ile e-Bildirge Uygulamasının Usul ve Esasları**, yaklaşım yayıncılık, Ankara-2005.

niteliğindedir. Keza e-sosyal güvenlik uygulaması halen parmakla gösterilebilecek sayıdaki ülkede uygulanmaktadır.

Ülkemizde e-Sosyal güvenlik, anılan prim belgesinin "e-bildirge" adı altında 01.05.2004 tarihinden itibaren tüm Türkiye genelinde (öncelikle işyerlerinde sekiz ve üzerinde sigortalı çalıştıran) özel-resmi sektör işveren ayırımı yapılmaksızın uygulamaya girmiştir. Bu meyanda ilk defa 2004/Mayıs ayı için düzenlenmesi gereken "Aylık Prim ve Hizmet Belgesi" nin elektronik (internet) ortamda 2004/Haziran ayı içinde verilmesi ile birlikte fiili uygulama başlamıştır³.

B.Sosyal Sigortalar Kurumunda e-Sosyal Güvenlik Uygulamaları

1. e-Sosyal Güvenliğin Yasal Dayanakları

4958 sayılı Sosyal Sigortalar Kurumu Kanununun 21. maddesi ile Kurumca belirlenecek iletişim araçları esas olmak üzere, Kurumun prim tahsilatı, tescil, tahsis ve sağlık hizmetleri uygulamaları dahil bütün işlemlerinin internet ve her türlü elektronik ve bilgi iletişim, araç ve ortamı ve benzeri araçlar üzerinden yapılacağı, internet, elektronik ve benzeri ortamda bilgi ve belge alınıp verileceği, elektronik veya bilgi işlem ortamında yapılanlar dahil her türlü işlemlerin ve arşivlenen bilgilerin tespit ve tevsikinde Kurumun kayıtlarının esas alınacağı, bu bilgi ve belgelerin adli ve idari merciler nezdinde geçerli sayılacağı ve arşivleme konularına ilişkin usul ve esasların yönetmelikle belirleneceği hükme bağlanmıştır. Diğer taraftan, 28/01/2004 tarih ve 25360 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 5073 sayılı Kanunla 506 sayılı Kanunun 79 ve ek 42'nci maddelerine eklenen fıkralar ile; Aylık Prim ve Hizmet Belgesinin Kuruma gönderilmesinde işyerinin ve belgenin niteliği, çalıştırılan sigortalı sayısı, illerin gelişmişlik durumu ile bilişim ve teknoloji alanındaki gelişmeler gibi hususları dikkate alarak, işverenleri zorunlu tutmaya, Kurum Yönetim Kurulunun yetkili olacağı, bu şekilde belirlenen işverenlerin söz konusu belgeyi ait ol-

duğu ayın sonuna kadar internet ortamında (e-bildirge uygulaması) Kuruma vermemeleri halinde, 506 sayılı Kanunun 140'ıncı maddesinin (c) fıkrasına göre işlem yapılacağı hüküm altına alınmıştır.

Ayrıca Kurum işlemlerini uygulama yönetmeliği olan Sosyal Sigorta İşlemleri Yönetmeliğinin⁴ "İşlemlerin Elektronik Ortamda Yapılması" başlıklı 21. maddesinde ise aynen;

"Kurumun prim tahsilatı, tescil, tahsis ve sağlık hizmetleri uygulamalarından Kurumca tespit edilecek belge ve işlemler, Kurumca belirlenecek esas ve usullerle internet ve her türlü elektronik bilgi iletişim, araç ve ortamı ve benzeri araçlar üzerinden yapılabilir ve arşivlenebilir. Elektronik ortamda bilgi ve belge istenebilir veya bilgi ve belge verilebilir.

Kurum, faaliyetleriyle ilgili belgelerin asıllarını veya mümkün olmadığı hallerde doğruluğundan şüphe duyulmayacak kopyalarını ve yazıların makine ile alınmış suretlerini saklamak zorundadır. Bu belgeler mikrofilm, mikro fiş şeklinde veya elektronik, manyetik ya da benzeri ortamlarda saklanabilir.

Elektronik veya bilgi işlem ortamında yapılanlar dahil, her türlü işlemlerin ve arşivlenen bilgilerin tespit ve tevsikinde Kurumun kayıtları esas alınır. Bu bilgi ve belgeler adli ve idari merciler nezdinde geçerlidir.

Kurum, internet ve her türlü elektronik bilgi iletişim araç ve ortamı ile benzeri araçlar üzerinden bilgi alışverişinin yapılmasına ilişkin koşulları belirlemek, Kurum ve işveren arasındaki ilişkiler ile tarafların birbirlerine karşı olan hak ve yükümlülüklerini düzenlemek için sözleşmeler yapabilir." Yer alan hükümleri ile bu konuda çıkarılan tebliğ, genelge ve genel yazılar ile e-sosyal güvenlik uygulamasına yer verilmektedir⁵.

2.SSK'da Adım Adım e-Sosyal Güvenlik İşlemleri

a) 01.05.2004 tarihinden itibaren e-sosyal güvenlik işlemleri

³ Bkz, Arif TEMİR-İsa KARAKAŞ, **SSK ve İş Mevzuatı İhtilafları ve Çözüm Yolları**, Yaklaşım Yayıncılık, Ankara 2005

⁴ Resmi Gazete Yayın Tarihi/Sayısı:16.01.2004/25348

⁵ Bu konuda bkz, İsa KARAKAŞ

Öncelikle 2004 yılı Mayıs ayına ait aylık prim ve hizmet belgesinden itibaren (Kamu sektöründe 15.05.2004-14.06.2004 döneminden) başlamak üzere sekiz (dahil) ve daha fazla sigortalı çalıştırılan işyerleri zorunlu olarak, bir ila yedi arasında sigortalı çalıştırılan işyerlerinden ise, isteyenler internet üzerinden her ay belge vermeleri uygulaması başlatılmıştır. Bu uygulamla kapsamında işverenler, aracılar ya da geçici olarak iş görme edimini yerine getirmek üzere sigortalısını başka bir işverene devredenler, Aylık Prim ve Hizmet Belgesini yasal süresi içerisinde internet ortamında www.ssk.gov.tr adresindeki "e-Bildirge" menüsünden "e-Bildirge Kullanım Kılavuzu"ndaki açıklamalar doğrultusunda Kuruma göndermeleri kararlaştırılmıştır⁶.

b) SSK Kurum Yönetim Kurulunun 21.04.2005 tarih ve IX-428 sayılı Kararı

Belirtilen karar ile ; 2005/Mayıs, Haziran ve Temmuz aylarında özel ve resmi sektör işyerlerinde 5 ve üzerinde sigortalı çalıştıran işverenlerin bu aylara ait Aylık Prim ve Hizmet Belgelerini, 2005/Ağustos ve takip eden aylara ait özel ve resmi sektör işyerlerinde 3 ve üzerinde sigortalı çalıştıran işverenlerin bu aylara ait Aylık Prim ve Hizmet Belgelerini, İnternet üzerinden e-bildirge uygulaması ile Kuruma göndermeleri zorunluluğu getirilmesi ile birlikte e-sosyal güvenliğin kapsamı daha da genişletilmiştir.

c) Ek prim belgelerinin elektronik ortamda

Kuruma verilmesi uygulamasına geçilmesi

Sosyal Sigortalar Kurumu, işlemlerinin elektronik ortamda yaygınlaştırılması ile ilgili olarak yapılan önemli bir düzenleme de "**cari aya ilişkin ek ve iptal nitelikteki aylık prim ve hizmet belgelerinin**" internet ortamında kabul edilmesi uygulamasına geçilmesi oluşturmaktadır. Bu uygulama ile ilgili düzenleme 04.07.2005 ve 28.07.2005 tarihlerinde yayımlanan Genelgeler ile Tebliğ'de⁷ açıklanmıştır.

Cari aya ilişkin ek ve iptal nitelikteki aylık prim ve hizmet belgelerinin elektronik ortamda SSK'ya gönderilebilmesi, ancak bu belgeye ait asıl prim belgesinin yasal sürede internet yoluyla Kurum'a intikal ettirilmiş olması şartına bağlanmıştır. Bu nedenle cari aya ilişkin asıl aylık prim ve hizmet belgeleri internet ortamında ve yasal sürede gönderilmemiş ise, bu aya ilişkin ek ve iptal nitelikteki aylık prim ve hizmet belgelerinin internet ortamında Kurum'a gönderilmesi olanağı bulunmamaktadır⁸.

d) Sigortalıların elektronik ortamda Kuruma Bildirilmesi Uygulamaları

Kurum, elektronik sigortacılık uygulamalarını daha da genişletmek üzere bu kez de sigortalıların bildirimlerinin elektronik ortamda yapılmasını belirli koşullarda uygulamasının önünü yayınladığı bir genelge açmıştır.

Sigortalı işe giriş bildirgelerinin elektronik (internet) ortamında Kurum'a verilmesi sadece yasal sürede Kurum'a verilecek olan sigortalı tekrar işe giriş bildirgelerini kapsamaktadır. Bu nedenle kanuni süresi dışında verilecek olan sigortalı tekrar işe giriş bildirgeleri ile sigortalı ilk işe giriş bildirgelerinin elektronik ortamda Kurum'a verilmesi olanağı bulunmamaktadır. Belirtilen uygulama ise şimdilik tamamen işverenlerin isteğine bırakılmış olup, bu konuda işverenin gerçek-tüzel kişi, kamu-özel tüzel kişisi ya da sigortalı sayısının bir önemi bulunmamaktadır⁹.

e) e-borcu yoktur uygulaması

4734 sayılı Kamu İhale Kanununun "İhaleye Katılımda Yeterlik Kuralları" başlığını taşıyan 10. maddesinde, Türkiye'nin veya kendi ülkesinin mevzuat hükümleri uyarınca kesinleşmiş sosyal güvenlik prim borcu olan isteklilerin ihale dışında bırakılması hükme bağlanmış bulunmaktadır. Bu hüküm uyarınca, Kurumdan "**borcu yoktur**" yazısının talep edildiği durumlarda, yüklenicilerin kesinleşmiş sosyal güvenlik prim borçlarının olup olmadığının

⁶ Bu konuda 06.04.2004 tarih ve 16-313 Ek sayılı Kurum genelgesi yayınlanmıştır.

⁷ 22.07.2005 tarih ve 25883 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

⁸ Bu konuda bkz; İsa KARAKAŞ, Ek ve İptal Aylık Prim Ve Hizmet Belgelerinin Elektronik Ortamda Kuruma Verilmesi, Yaklaşım, Eylül 2005,Sayı:153.

⁹ Bu konuda bkz; İsa KARAKAŞ, Sigortalıların Elektronik Ortamda Kuruma Bildirilmesi, Yaklaşım, Ağustos 2005,Sayı:152.

tespiti amacıyla Türkiye genelinde (tüm Sigorta İl/ Sigorta Müdürlükleri bazında) sorgulama yapılması zorunlu bulunmaktadır. Bu durum ise, işverenlerin borcu yoktur yazısına ilişkin taleplerinin yoğunluğu ve bu taleplerinin belli bir süre içerisinde cevaplandırılması gerekliliği karşısında, günlük mesailerinin büyük bir bölümünü bu işe ayıran sigorta primleri servisi personelinin, esasen asli görevleri olan prim alacaklarının takip ve tahsili işlemlerini de istenilen düzeyde yapmalarına engel teşkil etmektedir. Bu bağlamda işverenlerin borcu yoktur yazısına ilişkin taleplerinin daha hızlı ve doğru bir şekilde karşılanması, gecikme ve zaman kaybından oluşabilecek mağduriyetlerinin giderilmesi gerekse Sigorta İl/Sigorta Müdürlüklerinin bu konudaki iş yoğunluğunun azaltılarak asli görevleri olan işleri yapabilmelerine imkan sağlanması ile e-Devlet uygulamasının yaygınlaştırılması amacıyla **"Sanal Sigorta ve e-Bildirge Uygulaması"** kapsamında Kurumu tarafından **"e-Borcu Yoktur Projesi"** geliştirilmiştir. Uygulamaya ilişkin usul ve esaslar ise genelgede¹⁰ açıklanmıştır.

f) e-Bildirgede kapsam alanın genişletilmesi

SSK, yönetim kurulu en son olarak 18.09.2006 tarih ve IX/425 sayılı kararı ile; 2006/Kasım ve takip eden aylara ait özel ve resmi sektör işyerlerinde 2 ve üzerinde sigortalı çalıştıran işverenlerin bu ve sonraki aylara ait Aylık Prim ve Hizmet Belgelerini, internet üzerinden e-bildirge uygulaması ile Kuruma göndermeleri zorunluluğunu getirmiştir. Buna göre, 2006/Kasım ve takip eden aylarda işyerlerinde 2 ve üzerinde sigortalı çalıştıran özel ve resmi sektör işverenlerinin bu aylara ait Aylık Prim ve Hizmet belgelerini yasal süresi içinde e-Bildirge uygulaması ile internet üzerinden Kuruma gönderilmesi gerekmektedir. Aksi takdirde Aylık Prim ve Hizmet belgesi kağıt ortamında yasal sürede verilmiş olursa bile idari para cezası uygulanmaktadır¹¹.

e-sosyal güvenliğin daha çok işveren uygulamalarına yönelik yukarıda yer verilen gelişmelerin yanı

sıra çalışanların hizmetlerini elektronik ortamda sorgulamalarına yönelik hizmet sorgulama ve emeklilik durumlarını öğrenme imkanının sağlanması ile sağlık alanında elektronik işlemlerin yaygınlaştırılması uygulamaları da her açıdan kolaylık sağlayan çağdaş uygulamalar kapsamındadır.

III.SONUÇ

Sosyal güvenlik sistemimizde e-sosyal güvenlik uygulamaları kademeli olarak yaygınlaştırılmaktadır. Bu durum ise çalışma hayatında olsun-olmasın toplumun tamamını yakından ilgilendirmektedir. Keza bilgi ve iletişim teknolojilerinden yararlanılarak işveren-işçi- emekli ve diğer tüm vatandaşlara daha iyi kamu hizmeti sunulması çağdaş ve bilgi toplumu olmanın gereğidir.

Kaynakça:

- Arif TEMİR-İsa KARAKAŞ, **SSK ve İş Mevzuatı İhtilafları ve Çözüm Yolları**, Yaklaşım Yayıncılık, Ankara 2005.
- İsa KARAKAŞ, "Sosyal Sigortalar Kurumu Uygulamasında Çoklu Prim Belgelerinden, Tekli Prim Belgesine Geçilmesinin Değerlendirilmesi" İdari ve Mali mevzuat dergisi, Mart 2004, Cilt:4.
- İsa KARAKAŞ, Ek ve İptal Aylık Prim Ve Hizmet Belgelerinin Elektronik Ortamda Kuruma Verilmesi, Yaklaşım, Eylül 2005,Sayı:153.
- İsa KARAKAŞ, Sigortalıların Elektronik Ortamda Kuruma Bildirilmesi, Yaklaşım, Ağustos 2005,Sayı:152.
- İsa KARAKAŞ, **Sosyal Güvenlik ve İşsizlik Sigortası Uygulamalarında İdari para Cezaları İtiraz ve Dava Yolları**, Yaklaşım Yayıncılık, Ankara-2006
- Ö.Hakan ÇAVUŞ-İsa KARAKAŞ, **Prim Belgeleri ile e-Bildirge Uygulamasının Usul ve Esasları**, yaklaşım yayıncılık, Ankara-2005
- www.alomevzuat.com

¹⁰ Bkz, 22.11.2005 tarih ve 16-357 Ek Sayılı Genelge.

¹¹ İsa KARAKAŞ, Sosyal Güvenlik ve İşsizlik Sigortası Uygulamalarında İdari para Cezaları İtiraz ve Dava Yolları. Yaklaşım Yayıncılık, Ankara-2006